

Čudesna priča srušenog Sv. Julijana ŠIBENIK OBNAVLJA VRIJEDNU GRADEVINU KOJU JE POGODILA BOMBA 1943.

● **Položaj crkve u šibenskoj gradskoj jezgri**
 Crkva se nalazi znad nekadašnjeg kina Šibenik i zgrade Županije, Snimila: Eva Buća/Hrvatski restauratorski zavod

IZ ZNANSTVENOG RADA K. MAJER I HIRSCHLER

● **Nakon bombe**
 Stanje snimljeno pedesetih godina, te nakon savezničkih bombi 1943. godine, kada je zvonik jedva stajao, a više ga uopće nema. (Fotografija zvonika: sebenico.com)

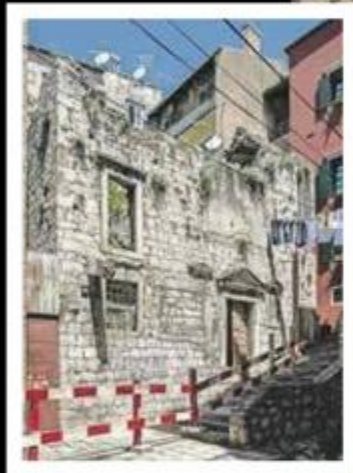
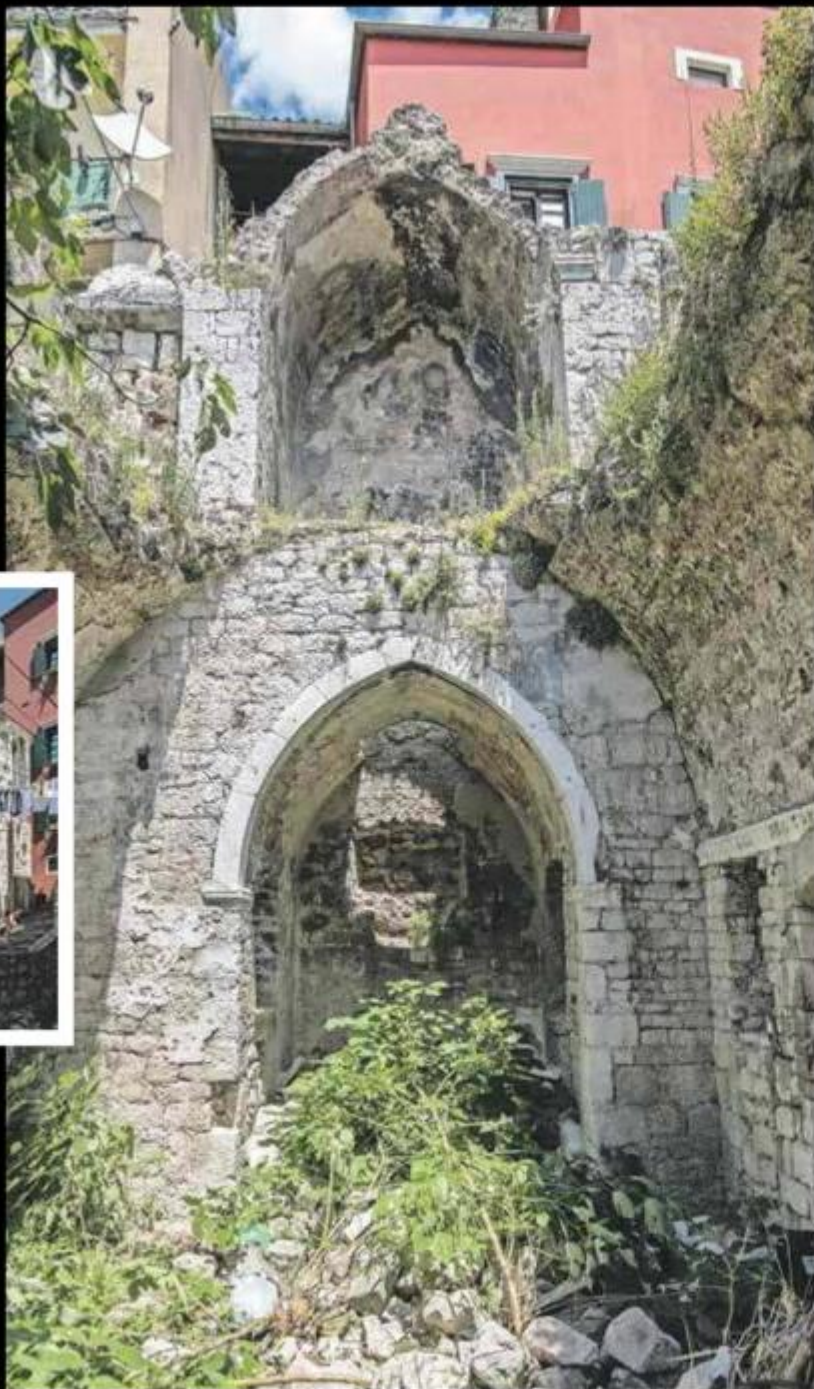

● **Svijećnjak**
 Rijetki predmet sačuvan iz liturgijskog sv. Julijana

Crkva u kojoj su se molili i katolici

U 16. st. u Sv. Julijanu na 1. katu bili su katolici, a ispod pravoslavni Grci. Poslije su došli i Srbi i starokatolici

Sakralni objekt ekumenske povijesti, s oltarima Bogorodice, sv. Mihovila i sv. Julijana, iz zaborava je izvukao znanstveni rad Krasanke Majer Jurišić i Ivane Hirschler Marić

● **Ulaz u crkvu i svetište danas**
 Crkva otužno izgleda: Ulazno pročelje i pogled prema svetištu. Osamdesetih se planirala obnova crkve no radovi su bili prekinuti. Fotografije: Jovan Kliska/Hrvatski restauratorski zavod

IVANA MIKULIČIN

U 16. stoljeću na prostora Hrvatske postojao je primjer ekumenizma rijetko viđen u ovom podneblju. Ni u gradu Šibeniku, a kamoli u ostatku Hrvatske mnogi ne znaju da su u Svetom Julijanu, srušenoj crkvi iz 14. stoljeća koja se nalazi u centru grada, prizemlje i prvi kat tijekom povijest dijelili i katolici i "komsije", tako da je crkva imala i dva zvonika na preslicu. Prvo pravoslavni Grci, zatim i pravoslavci, a na kraju su se u crkvu uselili starokatolici. Sveti Julijan, šibenska crkva malog tlocrta, s prizemljem i katom, stradala je u savezničkom bombardiranju 1943. i otada do danas, dakle 80 godina, ostao je ruina u sporednoj ulici, uz skaline između nekadašnjeg kina Šibenik i Medulićeva trga, koji su jednako naknadni produkt prema "nacrtu arhitekta" savezničkog bombardera.

I spomen na rat

Julijan, koji je za pojmove veličine crkvenih građevina bio "garsonijera" koja je primala mnoge da u mirni suživot, možda bi i dalje šutljivo čamio da se za njega nije zainteresirao Hrvatski restauratorski zavod, poglavito Krasanka Majer Jurišić i Ivana Hirschler Marić koje su o njemu objavile iscrpan znanstveni rad. Sveti Julijan, jedina crkva u Hrvatskoj s više kršćanskih liturgija, konačno se obnavlja. Kao poznata stradala protestantska crkva u Berlinu, u novoj će vizuri biti podsjetnik i na 1943. godinu.

"U planu je obnova crkve tako da se svodovi ne rekonstruiraju izvornim materijalom, nego se unosi čelična konstrukcija unutar pročelnih zidova crkve. Predviđeno je da obje etaže budu izložbeno-galerijske, s time da bi se na titularni blagdan koristila u bogoslužne svrhe. Projektni zadatak postavljen je tako da i dalje budu vidljivi razmjeri stradanja crkve u savezničkom bombardiranju krajem 1943. godine, zbog

čega je i odabrana čelična međukatna konstrukcija", dopisom se oglasio Konzervatorski odjel Šibenik čija je pročelnica Angela Bujas.

Za mnoge koji ništa ne znaju o ovom sakralnom objektu dragocjen je izvor; i na internetu dostupan, spomenuti znanstveni rad Krasanke Majer Jurišić i Ivane Hirschler Marić iz Hrvatskog restauratorskog zavoda. Dr. sc. Krasanka Majer Jurišić o samoj crkvi nije doznala iz redovne stručne dokumentacije, nego iz rukopisa don Krste Stošića (1884. - 1944.), vrijednog istraživača i sakupljača šibenske povijesti.

Grci koji su doploveli

- Uz građevnu slojevitost, zaintrigirala me i njezina složena funkcija, izmjena vjerskih zajednica koje su tamo obavljale svoju liturgiju. Uz katolike koji su crkvu sagradili, u njoj su službu obavljali i pravoslavni Grci, a potom i starokatolici te Srbi pravoslavci. Početak tog suživota pripadnika različitih vjeroispovijesti bio je potaknut politikom Mletačke Republike čiji su se prekomorski posjedi, osim u Istri i Dalmaciji, protezali sve do istočnog Sredozemlja te je u svrhu zadržavanja reda i mira među pripadnicima različitih svjetonazora nastojala biti tolerantna. Stoga su, osim šibenskog Sv. Julijana, novopridošlim grčkim doseljenicima na našu obalu na privremenu upotrebu dane, primjerice, i crkva Sv. Ilije u Zadru te crkva Sv. Venerande u Hvaru - objašnjava dr. sc. Majer Jurišić.

Najraniji pisani spomen Sv. Julijana datira u treću četvrtinu 14. stoljeća, kaže Krasanka Majer Jurišić, tumačeći detaljno uzbudljivu povijest sakralne minijature.

Zadatak obnove je da se na neki način vide razmjeri stradanja, da bude galerija i da se služi nekad i misa služi liturgija

Na starim razglednicama vide se dva zvonika crkvice sv. Julijana

DEVASTACIJA

Traži se fotografija crkve prije bombardiranja

Sveti Julijan ima romaničkih, gotičkih i renesansnih stilskih odlika. Šibenski zavod za zaštitu spomenika kulture planirao je obnovu crkve 80-ih godina, no radovi su prekinuti, tako da se desetljećima kroz otvore lokacije svatko mogao nagnuti i ugledati dokaze da se u crkvi i pokapalo. U pripremi za obnovu stručnjaci se nisu susreli sa sugovornikom koji bi bio svjedok vremena kada je crkva bila crkva. "Crkva je bila zaboravljena. U njezinu se unutrašnjost bacalo smeće, a po pročeljima šaralo. To valja promijeniti. Sv. Julijan je vrijedan primjer sakralnog naslijeđa - napominje dr. Krasanka Majer Jurišić.

i pravoslavci

"Suživot različitih vjeroispovijesti u crkvi bio je politika Venecije. Mleci su htjeli red i mir među različitima"

Medaljice iz crkve, snimio Jurica Škudar/Hrvatski restauratorski zavod

- U 14. stoljeću crkva se navodi kao ecclesia sancti Iuliani i imala je oltar sv. Mihovila. U 15. stoljeću nad njom je dograđena gornja, crkva Sv. Nikole. To se zbilo između 1386. godine, kada se u dokumentima još uvijek navodi samo crkva Sv. Julijana, i 1481. kada vizitacija, koju je u ime biskupa Luke Tolentića obavio kanonik Juraj Šižgorić, spominje dvije crkve: donju Sv. Julijana i gornju Sv. Nikole. Takva je tipologija dvokatne crkve karakteristična samo za rijetke primjere srednjovjekovne sakralne arhitekture na istočnojadranskoj obali i ovdje se javlja razmjerno kasno. Poslije, u 16. stoljeću, donja je crkva prema odluci mletačkog Senata dana na korištenje pravoslavcima i uređena je prema propisima Istočne crkve. U apsidu je postavljen oltar s ikonom Bogorodice, a katolički oltar sv. Mihovila i sv. Julijana premješten je na bočni zid crkve. I nadalje je održavan, a na njemu se služila katolička misa čak do 1807. godine. Početkom 19. stoljeća, u vrijeme francuske uprave, crkva je služila kao skladište. Pravoslavna šibenska crkvena općina preuzela je crkvu Sv. Julijana nakon 1875. godine te je gornju crkvu 1931. prepustila za bogoslužje

Starokatoličkoj crkvi. U to je doba u donjem prostoru bila jedna od starih tiskara, sve do 1943. godine - objašnjava sugovornica koja je povjesničar umjetnosti i pročelnica u Hrvatskom restauratorskom zavodu.

Ne zna se mnogo o sudbini nekadašnjih oltara, kao ni o drugom crkvenom namještaju i opremi, kao što nigdje nema sačuvanih fotografija iz vremena prije bombardiranja.

Tko vodi obnovu

- U arhitekturi crkve ostali su ugrađeni klesani kameni elementi koji stilski još pripadaju razdoblju kada je crkva postala dvokatna ili neposredno prije toga. Prema arhivskim zapisima iz 17. i 18. stoljeća, crkva je imala opremljene i održavane oltare, ikone, svetohranište, svjetiljke, razno liturgijsko posuđe, na svodu je bio zidni oslik, a na preslicama su bila ovješena zvona. No, od svega toga do danas je sačuvano samo nekoliko svijećnjaka koji prema obliku datiraju u to razdoblje. Na jednom je naknadno urezan natpis "sv. Julijan, grčki". Na svijećnjake nas je tijekom istraživanja upozorio konzervator dr. sc. Marko Sinobad koji ih je i dokumentirao u prostorima parohijske kuće. U arheološkim su istraživanjima, koja su vodile Ivana Hirschler Marić i dr. sc. Ana Azinović Bebek, potvrđeni ostaci sloja iz vremena gradnje, jedan grob iz 14. stoljeća i kasnosrednjovjekovni stakleni i keramički ulomci arhajske majolike, a pronađeni su i pojedini mlađi nabožni i numizmatički predmeti, ostaci brevara i funkcionalni dijelovi nošnje koji datiraju od druge polovine 17. do kraja 18. stoljeća - nabraja ostatke nekadašnjeg života crkve.

Istraživanje nekadašnjeg uređenja i povijesne slojevitosti crkve bilo je omogućeno programom Hrvatskog restauratorskog zavoda, financirano sredstvima Ministarstva kulture i medija te provedeno u suradnji sa Šiben-

skom biskupijom, Parohijom u Šibeniku i nadležnim konzervatorima iz Konzervatorskog odjela Šibenik. Voditeljica programa i projektantica arhitektonskog rješenja cjelovite obnove je Ana Skevin Mikulandra. Konzervatorsko-restauratorska i arheološka istraživanja provedena su 2019. godine i ponudila su uvid u povijesni pregled zbiljanja.

Kako su rekli u Konzervatorskom odjelu Šibenik, tijekom 2020. i 2021. godine izrađeni su idejni i glavni projekti uređenja crkve. Konzervatorsko-restauratorski radovi na kamenjoj arhitektonskoj plastici na pročeljima crkve počeli su, pak, 2022. godine.

Degradirana

- Predloženo je arhitektonsko rješenje iz vremena 15. i 16. stoljeća te uspostavljanje elemenata za koje je moguće odrediti oblikovanje. Preinake koje su uslijedile u doba kada je crkva degradirana, moraju se dokinuti. S obzirom na to da je crkva tijekom stoljeća svjedočila o suživotu više liturgija, uvažavanje prisutnosti svake od njih u budućoj prezentaciji i određivanju namjene prostora doprinijelo bi prepoznavanju tog spomenika kao vrlo rijetkog primjera na našim prostorima. Tim više što je danas, u vrijeme poticanja suživota, isprepletanja i poštivanja različitosti te svjesnosti o njegovoj potrebi, mogućnost zajedničkog dijaloga više nego dobrodošla - zaključuje Krasanka Majer Jurišić.

Obnovom Sv. Julijana, u svakom slučaju, jednim potezom dobit će se prvi memorijalni objekt posvećen bombardiranju te ekumenski centar čija ideja nije suvremena, nego su nam je naslijeđe ostavili "naši stari". □

"Crkva dvokatnica je rijedak, karakterističan primjer srednjovjekovne arhitekture", napominje dr. Majer Jurišić